

<https://helda.helsinki.fi>

Akateemisella uralla etenemisen polut suomalaisissa yliopistoissa

Nevgi, Anne

Helsingin yliopisto
2019-12-03

Nevgi , A 2019 , Akateemisella uralla etenemisen polut suomalaisissa yliopistoissa .

Helsingin yliopisto , Helsinki . <

<https://blogs.helsinki.fi/urapolku/akateemisella-uralla-etenemisen-polut-suomalaisissa-yliopistoissa/>

>

<http://hdl.handle.net/10138/310169>

---

cc_by_nd
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Akateemisella uralla etenemisen polut suomalaisissa yliopistoissa

Anne Nevgi

4.12.2019

Kuvaan tässä kirjoituksessani suomalaisten yliopistojen käyttöönottamaa neliportaista tutkijanuramallia ja tenure track -vakinaistamispolkua, niiden taustaa, toteutumista ja yliopistojen erilaisia ratkaisuja. Perehdyin opetusministeriön työryhmien selvityksiin ja raportteihin ja neliportaisen tutkijanuramallin arviointiraporttiin. Lisäksi kävin läpi yliopistojen verkkosivut selvittäen mitä niillä todetaan neliportaisesta tutkijanuramallista ja tenure track -vakinaistamispolusta. Johtopäätöksissä pohdin olisiko mahdollista usean polun sijaan päätyä selkeämpään ja yhtenäisempään tutkimuksessa ja opetuksessa meritoitumisen polkuun.

Neliportainen tutkijanuramalli

Valtiovallan toimesta suomalaisissa yliopistoissa otettiin käyttöön neliportainen tutkijanuramalli 2000-luvun lopulla. Tavoitteena oli saada akateeminen ura houkuttelevaksi ja selkeyttää tehtävien nimikkeitä ja sijoittumista akateemisen uran eri vaiheisiin. Uramallin käyttöönottoa edelsi opetusministeriön asettamien kolmen eri työryhmän selvitykset tutkijankoulutuksen tilasta ja mahdollisuuksista kehittää tutkijanuraa houkuttelevaksi ja paremmin ennustettavaksi. Tutkijankoulutuksen tilaa ja kehittämistä selvitti [Tohtorikoulutuksen kehittäminen](#) -työryhmä vuosina 2003-2005. Työryhmä esitti, että tutkijakoulutuksen tulee antaa valmiudet tutkijan tehtävien lisäksi myös muihin vaativiin asiantuntijatehtäviin (OPM 2006: 3). Tätä seurannut [Tutkijanuratyöryhmä](#) totesi raportissaan (OPM 2006: 13) tutkijanuran suurimmiksi ongelmiksi lyhytaikaiset työsuhteet ja vaikeudet liikkua sektoreiden välillä, tutkimusrahoituksen saamisen vaikeudet sekä erityisesti naisten tutkijanuran erityispiirteet. Vuonna 2007 opetus- ja kulttuuriministeriö perusti edellisten ryhmien työtä jatkamaan [Toteutuva tutkijanura](#) -työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ja toteuttaa neliportaisen tutkijanuramallin käyttöönotto suomalaisissa yliopistoissa. Työryhmän ehdotuksen mukaisesti neliportainen tutkijanuramalli rakentuisi seuraavista neljästä portaasta (OPM 2008, 15):

1.
  1. Nuorempi tutkija
  2. Tutkijatohtori
  3. Yliopistonlehtori
  4. Professori/tutkimusjohtaja

Työryhmän esityksen mukaisesti **ensimmäiselle portaalle** sijoittuisivat määräaikaiset tutkijankoulutusvaiheen tehtävä. Portaalle voitaisiin sijoittaa tarpeen vaatiessa myös tutkimusavustajia ja projektitutkijoita, joiden tehtävät eivät liity väitöskirjatutkimukseen. Kelpoisuusvaatimuksena näihin tehtäviin esitettiin ylempää tai alemmää korkeakoulututkintoa.

Toiselle portaalle sijoittuisivat määräaikaiset tehtävät, joiden kelpoisuusvaatimuksena on tohtorintutkinto. Tehtäviin siirrytään pääsääntöisesti välittömästi tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeen. **Kolmannen portaan** tehtävät eroavat toisen portaan tehtävistä siten, että niissä edellytetään laaja-alaisempaa ja pidempiaikaista kokemusta tutkimus- ja opetustehtävistä ja vastuut näissä tehtävissä ovat kokonaisvaltaisempia ja itsenäisempiä kuin toisella portaalla. Tehtävät ovat pääsääntöisesti pysyviä. Osa kolmannen portaan tehtävistä esitettiin myös sisältävän mahdollisuuden siirtyä neljännelle portaalle ulkopuolisen pätevyyden ja tehtävissä menestymisen arvioinnin perusteella. Lisäksi ehdotettiin, että lainsäädännössä varmistettaisiin kutsumenettely kolmannen portaan kohdalla. **Neljännen portaan** tehtävät olisivat kaikkein vaativimpia tutkimus- ja opetustehtäviä. Kolmanteen portaaseen verrattuna tehtävät olisivat myös laajempia ja vastuullisempia. Tehtävään valitun toiminnan todettiin vaikuttavan laajalti myös organisaation ulkopuolella. Neljännen portaan tehtävät olisivat pääsääntöisesti professorin tehtäviä, joista määritellään yleisellä asetuksella.

Vastaavat tutkijanuran portaavat ovat myös yleisesti käytössä eri maissa. Seuraavassa taulukossa 1 on vertailtu akateemisen uran eri tasoilla käytettäviä nimikkeitä Suomessa, Ruotsissa, Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Nimikkeet ovat yhteneviä ainoastaan senioritasolla.

Taulukko 1. Akateemisen uran vaiheet ja nimikkeet neljässä eri maassa.

Uran vaihe	Suomi	Ruotsi	Iso-Britannia	Yhdysvallat
Tutkijakoulutus	Tohtori-koulutettava Väitöskirja-tutkija	Doktorand	PhD Student	Doctoral Student
Alkuvaihe	Tutkijatohtori Yliopisto-opettaja	Biträdande lektor	Associate Senior Lecturer	Assistant Professor
Keskivaihe Vakiintuminen	Yliopistonlehtori Apulaisprofessori Dosentti	Lektor Docent	Senior Lecturer Reader	Associate Professor
Seniorivaihe	Professori	Professor	Full Professor	Full Professor Distinguished Professor

Tenure track – vakinaistamispolku

Neliportaisen tutkijanuramallin käyttöönoton rinnalla yliopistoissa otettiin käyttöön vuonna 2010 **tenure track -vakinaistamispolku**, jonka tavoitteena oli tarjota nuorille väitelleille, toisella portaalla olevilla tutkijoille mahdollisuus siirtyä kolmannelle portaalle ja edetä määräaikaisten apulaisprofessori-kausien ja ulkopuolisen pätevyyden arviointien kautta neljännelle portaalle tullen vakinaistetuksi professoriksi. Tenure track -professoriksi etenemisen malli on peräisin

Yhdysvalloista, jossa tämä malli kehitettiin vahvistamaan professorien autonomiaa ja akateemista vapautta rahoittajien ja yliopistojen mielivaltaa vastaan (Välimaa ym. 2016). Amerikkalaisten yliopistojen tenure track vakinaistamismallin mukaiset nimikkeet on otettu suoraan suomalaiseseen tenure track -vakinaistamispolkuun (ks Taulukko 1), mutta nimikkeiden suomenkielisissä käännöksissä on eri yliopistojen välillä suurta vaihtelua sekä tenure track polun tasojen määrissä (ks Taulukko 2, myös [Professoriliitto, 21.11.2019](#)).

Neliportaisen tutkijanuramallin toteutumisen arviointi

Neliportaisen tutkijanuramallin arviointihanke toteutettiin vuonna 2015 ([Välimaa ym. 2016](#)). Arviointihankkeen tuloksena havaittiin, että neliportainen tutkijanuramalli oli jäänyt yliopistoissa vajavaisesti tunnetuksi, mutta malli oli selkiyttänyt akateemista urarakennetta ja urapolun eri tasoilla käytettäviä nimikkeitä sekä toiminut tilastoinnin välineenä. Neliportainen urapolkumalli oli näin palvellut jossain määrin enemmän henkilöstöhallinnon kuin tutkijoiden tarpeita.

Arviointihankkeen tuloksena todettiin ongelmalliseksi se, että neliportainen urapolkumalli ja sen rinnalle rakennettu *tenure track* -menettely käsittävät vain osan yliopistojen akateemisesta henkilöstöstä. Vuosina 2010-2014 aikana tenure track -tehtävien suhteellinen osuus oli pääsääntöisesti varsin vähäinen, ollen alle 5 % kaikista avoimeksi julistetuista tehtävistä. Muutamissa yliopistoissa suhteellinen osuus vaihteli 9-12 % välillä (TTY, JY). Tehtäviä todettiin tulleen haettavaksi erittäin vähän suhteessa hakijoiden määrään. Näin ollen urapolun tasolta kaksi siirtyminen tasolle kolme oli muodostunut erittäin ankaran kilpailun vaiheeksi.

Arviointihankkeen johtopäätöksissä arviointiryhmä esitti suosituksen siitä, että uramallin tulisi olla selkeä, läpinäkyvä ja kannustava. Arvioinnin tehnyt ryhmä suosittelee lisäksi *tenure track* -mallin yhtenäistämistä kansallisella tasolla ja selkeää erottamista neliportaisesta tutkijauramallista. (Välimaa ym. 2016)

Suomalaisissa yliopistoissa käyttöön otetut tutkijanuramallit ja tenure track -vakinaistamispolut

Yliopistot kertovat verkkosivuillaan hyvin eri tavoin millaisia uralla etenemisen mahdollisuuksia yliopisto tarjoaa. Painopiste näissä kuvauksissa on *tenure track* -vakinaistamispolun esittelyssä sekä miten tenure track -tehtäviin valitaan ja miten vakinaistaminen toteutetaan. Neliportainen tutkijanuramalli mainitaan olevan käytössä (esim. Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto). Pääsääntöisesti uramallia ei kuitenkaan kuvata uralla etenemisen mallina, vaan mallin avulla kuvataan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstön tehtävät, tehtävien edellyttämät kelpoisuudet ja tehtävien sijoittuminen urapolun eri tasoille (esim. Helsingin yliopisto).

Neliportaisen tutkijanuramallin portaat on otsikoitu tehtävien nimikkeiden mukaisesti, poikkeuksena Turun yliopiston uramallin kuvaus, jossa uramallin eri tasojen otsikointi kuvaa eri vaiheita tutkijankoulutuksesta alan johtavaksi tutkijaksi. *Tenure track* -vakinaistamispolun kuvauksissa, vaatimuksissa ja nimikkeissä ja tasojen määrissä on yliopistojen välillä melko paljon vaihtelua ([Professoriliitto, 2018](#)), joten mitään kovin vakiintunutta käytäntöä professoripolun toteutukseen ei ole vielä syntynyt. Aalto -yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto ovat ottaneet käyttöön myös erillisen lehtoripolun, jonka tavoitteena on edistää opetustehtävissä ansioituneiden uralla etenemistä. Taulukossa 2 on kuvattu yliopistojen verkkosivuillaan esittelemät tutkijanuramallit, tenure-track vakinaistamispolku ja lehtoripolut.

Taulukko 2. Suomalaisissa yliopistoissa käytössä olevat akateemisen henkilöstön uramallit.

Yliopisto	Neliportainen uramalli	Tenure track - vakinaistamispolku	Lehtoripolku
Aalto yliopisto	Ei mainintaa.	5-portainen	3-portainen
Helsingin yliopisto	4-portainen	3-portainen	Lehtoripolku suunnitteilla
Itä-Suomen yliopisto	4-portainen	4-portainen	3-portainen
Jyväskylän yliopisto	4-portainen, ei kuvausta verkkosivulla	3-portainen	
Lapin yliopisto	4-portainen, ei kuvausta verkkosivulla	2-portainen	
Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto	4-portainen, ei kuvausta verkkosivuilla	Portaita ei kuvattu, eteneminen arvioinnin perusteella.	
Oulun yliopisto	4-portainen	4-portainen	2-portainen + työelämäprofessori
Svenska handelshögskolan	Ei mainintaa.		
Taideyliopisto	Ei mainintaa.		
Tampereen yliopisto	4-portainen	3-portainen	
Turun yliopisto	4-portainen	3-portainen	
Vaasan yliopisto	4-portainen	3-portainen	
Åbo Akademi	Ei mainintaa.	3-portainen	

Johtopäätöksiä

Yliopistoihin on luotu kaksi rinnakkaista järjestelmää kuvaamaan akateemisten uralla etenemistä. Neliportainen tutkijanuramalli on lähinnä tilastointia varten ja sen avulla on mahdollista vertailla yliopistojen akateemisen henkilökunnan rakenteita ja sijoittumista uran eri vaiheisiin. *Tenure track* -professorin vakinaistamispolku kuvataan loistavien ja lahjakkaiden nuorien tutkijoiden rekrytoimisena. Lähes kaikkien yliopistojen verkkosivuilla tenure track -vakinaistamispolkua on kuvattu huomattavasti laajemmin ja kattavammin kuin neliportaista tutkijauramallia. Rekrytoinneissa tenure track -professuurit avataan kuitenkin useimmiten kolmikärkisinä hakuina (tenure track/full professor), mikä heikentää nuoren tutkijan mahdollisuutta tulla valituksi tenure track -vakinaistamispolulle hänen kilpaillessaan samasta tehtävästä senioritutkijan kanssa. Toisaalta kolmikärkinen haku mahdollistaa myös valinnan toisinpäin eli tehtävään valitaan nuori tutkija vaikka hakijoiden joukossa on myös professorin pätevyyden omaava hakija ([Suomen kuvalehti 21.11.2019](#)).

Tenure track -vakinaistamispolun lisäksi muutamissa yliopistoissa on luotu yliopistonlehtoreille oma lehtoripolkunsa, jolla eteneminen perustuu lähinnä opetusansioihin ja josta ei voi suuntautua tutkimuspainotteiselle uralle ja/tai edetä professoriksi. Tällainen lehtoripolku on myös suunnitteilla

Helsingin yliopistossa. Esitetty urapolkumalli herätti laajaa vastustusta, koska mallin ei koettu edistävän yliopistonlehtorien mahdollisuuksia edetä ja pätevöityä professoriksi.

Useat erilaiset urapolkumallit vaikuttavat vain sekoittavan eikä suinkaan selkiyttävän akateemisella uralle etenemisen mahdollisuuksia. Akateemisella uralla eteneminen ei ole lineaarista, selkeästi joko vain tutkimus- tai vain opetusansioden perusteella meritoitumista. Hyvin tavallista on useita vuosia kestävä vaihe, jossa tehtävät vaihtelevat erilaisina määräaikaissä projektitutkijan tehtävinä tai yliopistonlehtorin sijaisuuksina. Tutkijanuralla etenemiselle haasteita ja jännitteitä tuottavat tasapainottelu tutkimuksen ja opetuksen välillä sekä tutkijanuran alkuvaiheen rahoituksen hankkiminen. Lisäksi yliopistojen omat intressit saada palkattua parhaita tutkijoita saattavat johtaa epävarmuuteen ja heikkoon ennakoitavuuteen rekrytoinneissa (Henningsson, Jörnsten & Geshwind, 2018).

Akateemiselle uralle on tyypillistä voimakas kilpailu ja varsinkin alkuvaiheen rahoituksen epävarmuus. Selkeän, läpinäkyvän ja ennakoitavan uralla etenemisen mallin tulisi olla tavoitteena. Mallin tulisi huomioida akateemisen maailman realiteetit ja miten tutkimustyössä ja opetustehtävissä pätevöidytään etenemällä alkuvaiheessa määräaikaissä tehtävissä. Uramallin tulisi olla joustava ja mahdollistaa vuorottelu tutkimus- ja opetuspainotteisissa tehtävissä.

Lähteet

Henningsson, M., Jörnsten, A., & Geschwind, L. (2018). Translating tenure track into Swedish: tensions when implementing an academic career system. *Studies in Higher Education*, 43 (7), 1215 – 1226.

Juusola, H., Pakkasvirta, J., Peltonen, M., Saarikangas, K., Saikku, M., Tarkka, L., & Vainio, M. (2008). Urapolun ongelmat suomalaisissa yliopistoissa. *Tieteessä Tapahtuu*, 36(6). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/76503>

Korpisaari, A., Lahelma, A., Malmio, K., Olsson, P., Polvinen, M., Räsänen, E., & Salmi-Niklander, K. (2019). Konkreettisia tekoja yliopistonlehtoreiden urapolun kehittämiseksi. *Tieteessä Tapahtuu*, 37(3). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/80470>

OPM (2006) Tohtorikoulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:3. Noudettu osoitteesta [16.11.2019] <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80157>

OPM (2006) Tutkijanuratyöryhmän loppuraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:13. Noudettu osoitteesta [16.11.2019] <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80136/tr13.pdf>

OPM (2008) Neliportainen tutkijanura. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:15. Noudettu osoitteesta [16.11.2019] <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79382/tr15.pdf>

Professoriliitto (2018). Tenure track. Professorin reilu vakinaistamispolku. <https://www.professoriliitto.fi/tyo/tenure-track/>

Välimaa, J., Stenvall, J., Siekkinen, T., Pekkola, E., Kivistö, J., Kuoppala, K., Nokkala, T., Aittola, H., ja Ursin, J. (2016) Neliportaisen tutkijanuramallin arviointihanke. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:15. Noudettu osoitteesta [16.11.2019]: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74897/okm15.pdf>